

**КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС, АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС,
ФІНАНСОВЕ ПРАВО І ПРОЦЕС. МІЖНАРОДНЕ ПУБЛІЧНЕ ПРАВО.
СУДОУСТРІЙ, ПРОКУРАТУРА ТА АДВОКАТУРА**

УДК 347.73

*Білінський Дмитро Олександрович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри фінансового права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого*

**ПРО ПЕРСПЕКТИВИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
ДОСВІДУ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСОВИХ
ВІДНОСИН**

У статті проведено дослідження сучасного стану правового регулювання публічних фінансових відносин в умовах стрімкого реформування законодавчої бази України, проаналізовано розмежування категорій «публічних» та «приватних» фінансів. Здійснено аналіз наукових праць з порушеного питання, стан чинного законодавства. Досліджено позитивний досвід країн Європейського Союзу в сфері регулювання публічних фінансових відносин. Акцентовано увагу на необхідності перегляду багатьох базових категорій фінансової науки, що зумовлено появою нових видів фондів грошових коштів, а також необхідності розширення повноважень місцевих громад в частині управління публічними фінансовими ресурсами. Зроблені висновки, стосовно необхідності визначення на законодавчому рівні таких термінів як «публічні» та «приватні» фінанси, а також ознак, за якими вказані поняття розмежовуються, підкреслена важливість вивчення передових досягнень науковців країн ЄС у цій сфері.

***Ключові слова:** фінансова система, публічні фінанси, приватні фінанси, Європейський Союз, реформа законодавства.*

***Постановка проблеми.** Сучасний етап функціонування державних та приватних фінансів є досить нестабільним та перебуває в стані становлення з огляду на стрімке реформування вітчизняного законодавства. В той же час наукові погляди, які вже давно склалися з порушених питань потребують певного переосмислення та оновлення у відповідності до тих завдань та викликів, що постають перед фінансовою системою України в умовах сьогодення.*

***Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Вивчення питання розмежування публічних та приватних фінансів досліджувалося низкою науковців, котрими були описані теоретичні елементи та надані практичні висновки. Слід виділити дослідження таких вчених як Е. О. Вознесенський, О. Ю. Грачова, С. В. Запольський, А. С. Нестеренко, Л. К. Воронова, О. М. Козирін, С. Г. Пепеляєв, Н. Ю. Пришва, Е. Д. Соколова та ін. Проте, враховуючи, що законодавство України в останні роки стрімко реформується, є необхідність в проведенні додаткового дослідження порушених питань з метою запозичення успішного досвіду країн, з більш усталеним законодавством.*

Постановка завдання. Метою пропонованої статі є дослідження фундаментальних підходів до розмежування публічних та приватних фінансів, що є актуальними на сучасному етапі розвитку юридичної науки. Визначення актуальності та пріоритетності впровадження у вітчизняне законодавство провідних досягнень країн Європейського Союзу з розглянутого питання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підписання та подальша ратифікація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [5], передбачає, серед інших завдань, що постають перед Україною, істотне реформування підходів до державного регулювання економіки України. Досягнення підвищення стабільності фінансової системи країни має відбуватися шляхом проведення реформ та удосконалення основних регулюючих систем, до яких першочергово необхідно віднести податкову систему, організацію бюджетного процесу, митного регулювання, створення прозорої системи державних закупівель, регулювання конкуренції і надання субсидій.

Стрімка трансформація фінансової системи нашої країни, поява нових видів фондів грошових коштів, а також нагальна потреба у запровадженні ефективного механізму формування, розподілу й використання цих фондів створює підстави для перегляду багатьох базових категорій фінансової науки. В той же час необхідно констатувати той факт, що у вітчизняній юридичній та фінансовій науках станом на сьогоднішній день більшість поглядів та підходів ґрунтуються на дослідженнях викладених у працях науковців часів Радянського Союзу. Такі погляди хоча і вбачаються фундаментальними, однак вони втрачають свою актуальність під впливом постійного розвитку фінансових інститутів.

Враховуючи викладене застереження необхідно підкреслити актуальність дослідження порушених питань оскільки реформування вітчизняного законодавства та приведення його у відповідність до вимог і критеріїв Європейського Союзу неможливо без вивчення та систематизації теоретичних напрацювань науковців Європи які слугували основою при формуванні законодавчої бази вказаних країн.

У розрізі поставлених перед Україною завдань важливе місце займає чітке розмежування як самих понять публічних та приватних фінансів, так і підходів до механізмів їх регулювання.

На необхідності обов'язкового розмежування досліджуваних категорій наголошував французький вчений П.М. Годме, який зауважував у своїх дослідженнях, що «в жодному випадку не слід забувати про фундаментальні відмінності між державними і приватними фінансами. Головна відмінність між ними зумовлена тим фактом, що стан приватних фінансів залежить від законів ринкової економіки. Стан же і динаміка державних фінансів визначаються рішеннями держави і діями публічної влади» [2].

Даючи визначення публічним фінансам, слід відмітити, що вони являють собою цілісну систему суспільних відносин, спрямованих на формування, використання та розподіл централізованих та децентралізованих фондів грошових коштів направлених на досягнення завдань і функцій держави. Таким чином діяльність держави с сфері управління публічними фінансами зумовлена нагальною потребою у процесах управління централізованими і децентралізованими фондами грошових коштів, що забезпечують на практиці досягнення покладених на державні та органи місцевого самоврядування функцій.

Серед основних ознак публічних фінансів першочергово необхідно виділити, що такі фінанси регулюються рішеннями держави і діями публічної влади; виключно державі надається право у примусовому порядку забезпечити власні доходи через утворені та наділені відповідними повноваженнями органи, а також публічні фінанси нерозривно пов'язані з грошовою системою держави як механізм досягнення суспільного інтересу.

Отже, для публічних фінансів регламентація на державному рівні має форму владних приписів і є однією з характерних ознак цього виду суспільних відносин.

Відповідно до Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» [4] до публічних коштів належать: кошти Державного бюджету України та місцевих бюджетів, кредитні ресурси, надані під державні та місцеві гарантії, кошти Національного Банку України та інших державних банків, державних цільових коштів, Пенсійного фонду та фондів загальнообов'язкового соціального страхування, а також кошти суб'єктів господарювання державної та комунальної власності, отримані ними від їхньої господарської діяльності.

Окрім теоретичного аспекту визначення поняття та основних характерних ознак публічних фінансів вважаємо за необхідне звернути увагу на позитивний досвід колишніх соціалістичних країн в аспекті удосконалення систем та механізмів регулювання зазначеними коштами.

Так у Словацькій Республіці до початку загальної реформи фінансової системи діяла досить складна та заплутана система управління публічними коштами у галузі оподаткування, так лише при справленні податку на прибуток мало місце п'ять ставок податків на прибуток (від 10 % до 38 %) та 21 вид прибуткового оподаткування [7], окрім того порядок оподаткування залежав ще й таких чинників, як галузь економіки, територіального розміщення об'єкту оподаткування, тощо. Слід відмітити, що заплутаність та складність системи оподаткування притаманна і українській податковій системі, і прийняття Податкового Кодексу України так і не призвело до комплексного її вирішення.

В період з 1995 по 2010 роки урядом Словаччини послідовно запроваджено ряд змін, метою яких було зниження податкового навантаження на економіку. Послідовність здійснення реформ у системі управління публічними фінансами дозволила вже в 2004 році запровадити «плоску шкалу оподаткування» [1] у якій податки на доходи фізичних осіб, на додану вартість і на прибуток підприємств мають єдину ставку 19 %. Окрім того проведено суттєве обмеження податкових пільг. Пільги як засіб інвестиційного заохочення майже в повному обсязі були скасовані за урядової допомоги в межах депресивних територіях. Ефективність впровадження вказаних змін відобразилася стабільною динамікою зростання внутрішнього валового продукту на протязі всього часу впровадження реформ.

Також слід визнати позитивним досвід Польщі, що було досліджено у наукових працях М.І. Карліна [3], в частині розширення повноважень місцевих громад при вирішенні багатьох фінансових питань дозволяє на більш якісному рівні задовольняти потреби мешканців відповідних громад. Після вступу Польщі до Європейського союзу в 2004 році проведено ряд законодавчих змін спрямованих на збільшення частки власних доходів органів місцевого самоврядування, що в свою чергу дозволило вийти на рівень децентралізації доходів 50% на 50% між державним та місцевими бюджетами, а місцевим громадам суттєво розширено повноваження в частині самостійності введення та регулювання місцевих платежів та зборів, слід відмітити, що тільки один податок на нерухомість дає до 40% надходжень до місцевих бюджетів Польщі [6].

Щодо до приватних фінансів то вони являють собою фінансові ресурси, які перебувають у власності окремих фізичних чи юридичних осіб та спрямовані на задоволення їх потреб. До характерних ознак приватних фінансів можна віднести, що вони залежать від законів ринкової економіки, на відміну від публічних фінансів не можуть забезпечуватися у примусовому порядку приватними особами; орієнтовані на одержання прибутку, а державна регламентація є методом оформлення відносин у сфері приватних фінансів у правову форму.

Реформування економіки та розвиток ринкових відносин забезпечують розширення сфер господарювання, що здійснюється за рахунок приватних фінансів. Для таких сфер характерна повна самостійність у своїй діяльності, фінансування за рахунок власних коштів, зацікавленість у досягненні позитивних фінансових результаті.

В той же час у сфері господарської діяльності з залученням приватних фінансів не виключається застосування окремих механізмів державного регулювання, до яких можна віднести закріплення на законодавчому рівні розміру статутного фонду акціонерних товариств, банків, страхових компаній; особливий порядок нарахування амортизації; порядок формування фінансових результатів господарської діяльності та інші.

Висновки. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, необхідно підкреслити, що інтеграційні процеси, які станом на теперішній час відбуваються в Україні, мають суттєвий вплив на формування національної фінансової системи, що в свою чергу потребує уточнення як наукових категорій, так і здійснення реформаційних практичних кроків. Насамперед, актуальним на нашу думку є визначення на законодавчому рівні термінів та чіткого розмежування ознак «публічних» та «приватних» фінансів. При здійсненні реформування фінансового законодавства за основу має братися позитивний досвід колишніх соціалістичних країн, які на сьогоднішній день є членами Європейського Союзу, у сфері регулювання та управління публічними фінансами, при чому важливо не лише проводити аналіз законодавства зазначених держав, але і поглиблено досліджувати погляди висвітлені в працях науковців у цих галузях. Ще одним важливим кроком є розробка проекту та ухвалення Верховною Радою України державної програми виконання Україною зобов'язань, передбачених угодою з ЄС, яка серед іншого має визначити основні напрямки реформування системи управління публічними фінансами та забезпечення гарантій у сферах використання та обігу приватних фінансів.

Список використаних джерел

1. Буряченко А. Є. Реформа управління публічними фінансами Словацької республіки: дохідна частина / А. Є. Буряченко, П. В. Логвінов // Вчені записки : зб. наук. пр. / Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана» ; [редкол.: А. Ф. Павленко (відп. ред.) та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2014. – Вип. 16. – С. 212–217.
2. Годме П. М. Финансовое право / П.М. Годме. – М. : Прогресс, 1979.
3. Карлін М. І. Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення : монографія / М. І. Карлін, Ю. В. Шулик, А.В. Кулай та [ін.]; за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Карліна. – Луцьк : Вежа-Друк, 2014. – 364 с.
4. Про відкритість використання публічних коштів: Закон України // Офіційний вісник України. – 2015. – № 18, стор. 45. – Ст. 476.
5. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони // Офіційний вісник України. – 2014. – № 75, том 1, стор. 83, ст. 2125.

6. Mikolajewicz Z. *Finanse samorządu terytorialnego w Polsce na przykładzie województwa opolskiego* / Z. Mikolajewicz, K. Lotko-Czech, I. Vakolska-Frankowska. – Opole, 2010. – 163 s.
7. Miriama Svetkovska, «SLOVAKIA, AN OUTSTANDING EXAMPLE IN PUBLIC FINANCE MANAGEMENT REFORM», Paper to be presented at the DRUID-DIME Academy Winter 2010 PhD Conference on Comwell Rebuild Bakker, Aalborg, Denmark, January 21–23, 2010 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www2.druid.dk/conferences/viewpaper.php?id=500744&cf=44>.

Белинский Д. А. О перспективах применения в Украине европейского опыта правового регулирования публичных финансовых отношений

В статье проведено исследование современного состояния правового регулирования публичных финансовых отношений в условиях стремительного реформирования законодательной базы Украины, проанализировано разграничение категорий «публичных» и «частных» финансов. Осуществлен анализ научных трудов по данному вопросу, состояние действующего законодательства. Исследован положительный опыт стран Европейского Союза в сфере регулирования публичных финансовых отношений. Акцентировано внимание на необходимости пересмотра многих базовых категорий финансовой науки, что обусловлено появлением новых видов фондов денежных средств, а также необходимость расширения полномочий местных общин в части управления публичными финансовыми ресурсами. Сделаны выводы, о необходимости определения на законодательном уровне терминов и четкого разграничения «публичных» и «частных» финансов, подчеркнута важность изучения передовых достижений ученых стран ЕС в этой сфере.

Ключевые слова: финансовая система, публичные финансы, частные финансы, Европейский Союз, реформа законодательства.

Bilinskyi D. A. On the prospects of introduction in Ukraine the European experience of public regulation of financial relations

The article studies the current state of the legal regulation of public financial relationships with the rapid reform of the legal framework of Ukraine, analyzed differentiation categories of «public» and «private» finance. The analysis of scientific papers on the raised issue, the state of the current legislation. Studied the positive experience of the European Union in the regulation of financial public relations. The attention to the need to revise many basic categories of financial science, due to the emergence of new types of funds of funds, and the need for empowerment of local communities in the management of public financial resources. The conclusion on the need definition in law of such terms as «public» and «private» Finance and grounds on which these concepts delineated, emphasized the importance of the study of advanced scientists of the EU in this area.

Key words: financial system, public finance, private finance, the European Union reform legislation.

